

Uy-joy narxlari indekslarini hisoblash bo'yicha uslubiy nizom

Uy-joy narxlari indekslarini hisoblash bo'yicha uslubiy nizom (keyingi o'rinlarda – Uslubiy nizom) davlat statistika organlari tomonidan O'zbekiston Respublikasidagi uy-joylar narxlari kuzatuvini tashkil etish va indekslarini hisoblash maqsadida ishlab chiqilgan.

Uslubiy nizomni ishlab chiqishda “Uy-joy narxlari indeksi bo'yicha qo'llanma” (XMT, XVJ, Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti, Yevrostat, Yevropa iqtisodiy kommissiyasi va Jahon banki) tavsiyalaridan foydalanilgan.

Ushbu Uslubiy nizom uy-joylar narxlari bo'yicha statistika kuzatuvlarini tashkil etish, o'rtacha narxlar bo'yicha ishonchli statistik ma'lumotlarni shakllantirish va narxlar indeksini hisoblash maqsadida statistika organlari tomonidan foydalanish uchun mo'ljallangan.

1-bob. Umumiy qoidalar

1. Uy-joy narxlarining statistik kuzatuvi uy-joy bozorining narxlari to'g'risidagi ma'lumotlarni olish hamda ularning narx indekslarini shakllantirishda foydalaniladigan uy-joylarning o'rtacha narxlarini hisoblash maqsadida tashkil etiladi.

2. Ushbu Uslubiy nizomda uy-joy narxlari indeksini shakllantirishdagi mavjud usullar, narxlar to'g'risidagi axborotlarni olishda ma'lumotlar manbaining o'ziga xosligi hamda respublika bo'yicha uy-joy narxlarining indeks ko'rsatkichlarini hisoblash tartiblari keltirilgan.

3. Mazkur Uslubiy nizomda quyidagi asosiy tushuncha va ta'riflardan foydalaniladi:

uy-joy bozori – avval foydalanishda bo'lgan yoki yangi qurilgan turar-joy oldi-sotdisi bilan bog'liq bozor;

turar joy – yarmidan ko'p joyi (hududi) yashash uchun mo'ljallangan bino;

birlamchi uy-joy bozori – foydalanishga yangi kiritilgan uy-joy bozori;

ikkilamchi uy-joy bozori – sotish obyekti ma'lum vaqtdan beri foydalanishda bo'lgan va foydalanish natijasida ma'lum darajada eskirgan uy-joy bozori;

uy-joy narxlari indeksi – turar-joy (yashash) narxlari o'zgarishini aks ettiruvchi nisbiy ko'rsatkich;

turar-joyning umumiy maydoni – xonadonning turar va noturar joylarining umumiy maydoni;

turar-joy umumiy maydonining bir kvadrat metrining o‘rtacha narxi – turar-joy umumiy maydonining bir kvadrat metriga narx darajalarining o‘rtacha tortilgan geometrik kattaligi.

Ushbu Uslubiy nizomda keltirilgan atamalar, faqat statistika organlari tomonidan statistika maqsadlarda qo‘llaniladi.

2-bob. Uy-joy bozoridagi narxlar indeksini hisoblash uchun tadqiqot vositalari

4. Uy-joylarning o‘rtacha narxlari va narxlar indekslarini shakllantirishdagi birlamchi ma’lumotlar manbai bo‘lib, ma’muriy manbalar ma’lumotlari, shuningdek, 12-narx (uy-joy) “Uy-joy narxlari to‘g‘risida so‘rovnoma” asosidagi uy-joy narxlari tanlanma statistika kuzatuv ma’lumotlari hisoblanadi.

5. Zarur hollarda ro‘yxatdan o‘tkazish uchun belgilangan tartibda tasdiqlangan boshqa hujjatlar va savolnomalardan foydalanish mumkin.

3-bob. O‘rtacha narxlar va narxlar indekslarini shakllantirishning asosiy bosqichlari

6. Uy-joy narxlari indekslarini hisoblash quyidagi bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

- a) ma’lumotlar manbai va narxlarni ro‘yxatga olish tartibini aniqlash;
- b) narxlar kuzatuvini amalga oshirish uchun obyektlar tanlovi;
- v) turli darajadagi jamlanma narxlar indekslarini hisoblash uchun ko‘rsatkichlarni o‘lchash tizimini shakllantirish;
- g) narxlar indekslarini hisoblash.

1-§. Ma’lumotlar manbai va narxlarni ro‘yxatga olish tartibini aniqlash

7. Uy-joy narxlari indeksi ma’lumotlar manbaidan olingan axborotlarning sifatiga bog‘liq. Uy-joy narxlari indeksini shakllantirishda maqbul ma’lumotlar manbaini tanlash eng asosiy vazifalardan biridir. Quyidagilar ma’lumotlar manbai tanlovining asosiy mezonlari hisoblanadi:

foydalanilayotgan ma’lumotlar manbai uy-joy narxlari indeksini shakllantirish maqsadlariga mos bo‘lishi;

manba tomonidan taqdim etilayotgan ma’lumotlar aniq va to‘liq bo‘lishi kerak;

narx ma’lumotlari dolzarb bo‘lishi hamda belgilangan muddatdan avval olinishi;

turar-joy obyektlari sifat o'zgarishini hisobga olish uchun zarur ma'lumotlar hajmi bilan ta'minlashi;

tushunchalar, qamrov, davriylik va boshqa tavsiflar bo'yicha xalqaro tashkilotlar tomonidan foydalaniladigan manbalarga zid kelmasligi lozim.

8. Uy-joy narxlari indeksini hisoblashda ma'muriy manbalar, ko'chmas mulk agentliklari, internet resurslari, ommaviy axborot vositalari va boshqa manbalar ma'lumotlaridan foydalaniladi.

9. Manbalar tarkibidagi ma'lumotlar tavsifi, sifati va tezkorligi, qamrov darajasi va davriyligi, kuzatuv birliklari, tushunchalar va ularning ta'riflari bo'yicha farqlanadi.

10. Statistika maqsadlarda foydalanish mumkin bo'lgan ma'muriy manbalar minimal xarajat bilan yuqori darajadagi to'liqlik va sifatga ega hisoblanadi. Qator mamlakatlarda uy-joy narxlari indeksini shakllantirishda yer registri va notariuslar kabi ma'muriy manbalar ma'lumotlaridan foydalaniladi.

11. Agar ma'muriy manbalar ma'lumotlari talabga javob bermasa uy-joy bozoridagi narxlar indeksini shakllantirish bo'yicha ma'lumotlar maxsus tashkil etilgan kuzatuvlardan, uy-joy narxlarini sotish bo'yicha e'lonlardan, ommaviy axborot vositalari yoki internet manbalaridagi axborotlardan olinadi.

2-§. Narxlar kuzatuvini amalga oshirish uchun obyektlar tanlovi

12. Ma'lumotlar manbaiga qarab birlamchi yoki ikkilamchi bozordagi uy-joylarning sotish narxlari kuzatiladi.

13. Uy-joy narxlari indeksini shakllantirishda tabaqalashtirish (stratifikatsiyalash) usulidan foydalaniladi.

14. Stratifikatsiyalash bu – uy-joy narxlari indeksini shakllantirishdagi to'g'ridan-to'g'ri va oddiy hisoblash usulidir. Stratifikatsiyaning maqsadi – jamlangan obyektlarning boshlang'ich narxlarini biroz farqlanishi bilan ajralib turadigan guruhlariga ajratishdir.

15. Ajratish narxlarni belgilovchi xususiyatlarga ko'ra amalga oshirilib, ularning asosiylari turar-joy maydoni (jami va turar-joy), joylashgan manzili, turi, uy devori materiallari hamda boshqa xususiyatlar (qavat, xonalar soni, sanitariya moslamalari soni, lift va boshqalar) hisoblanadi.

16. Stratifikatsiya qilingan namunani tanlash ikki bosqichli jarayon bo'lib, o'rganilayotgan jamlanmani tashkil etadigan ko'plab elementlar qatlamlarga bo'linadi, shuning uchun uning har bir elementi bitta va bitta qatlamga kiradi.

17. Stratifikatsiya uchun o'zgaruvchini tanlash quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

bir qatlamning elementlari bir-biriga o'xshash va turli qatlamlarga kiritilgan elementlar bir-biridan farq qiladi;

o'zgaruvchilar uy-joy narxlari bilan chambarchas bog'liq. Bu munosabatlar qanchalik yaqin bo'lsa, olinadigan ma'lumotlar shunchalik aniqroq bo'ladi;

o'zgaruvchilar tabaqalanish (stratifikatsiyalanish)ning soddaligini hisobga olgan holda tanlanadi.

18. Stratifikatsiya parametrlarini tanlash doimiy ravishda uy-joylarning xususiyatlari to'g'risidagi ma'lumotlarning mavjudligiga va ularning narxga ta'sir qilish darajasiga bog'liq. Tabaqaning maqbul sonini aniqlash stratifikatsiyalash usulining asosiy vazifalaridan biridir.

19. Uy-joylarning xususiyatlariga ko'ra batafsil stratifikatsiyalash qatlamning bir xilligini ta'minlaydi va uy-joy sifatining o'zgarishi bilan bog'liq muammolarni kamaytiradi. Bir xil qatlamlarni aniqlashda har bir guruhning o'rtacha narxi uy-joyning ma'lum turi uchun doimiy sifat narxi sifatida ishlatiladi. Qatlamlar sonining haddan ziyod ko'payishi bilan guruh ichidagi kuzatuvlar soni kamayada yoki unda bitta ham turar-joy obyekti bo'lmaydi.

20. Yiriklashtirilgan stratifikatsiyalashda qatlam ichidagi turar-joy obyektlari tanlanmasida sezilarli tarkibiy o'zgarishlar bo'lishi mumkin. Bu esa vaqt o'tishi bilan kuzatilayotgan uy-joylarning taqqoslanishi tartibining buzilishiga sabab bo'ladi va uy-joy narxlari indeksi o'lchovini buzilishi ehtimolini oshiradi.

Amaldagi ma'lumotlar manbalari uy-joylarni tanlangan xususiyatlarga ko'ra guruhlariga bo'lish va har xil turdagi uy-joylarning narx indekslarini shakllantirish imkonini beradi.

21. Stratifikatsiya usulining tamoyillarini foydalanuvchilarga tushuntirish oson bo'lib, bu esa ko'rsatkichni shakllantirish metodologiyasining shaffofligini ta'minlaydi.

22. Uy-joy narxlari kuzatuv hududiy statistika organlarining narx bo'yicha mas'ul mutaxassisleri tomonidan amalga oshiriladi. Ma'lumot yig'ish uy-joylar savdosi bilan shug'ullanuvchi tashkilotlarning xodimlari bilan bevosita so'rov o'tkazish yo'li bilan, shuningdek, ommaviy axborot vositalari yoki internet-resurslarda joylashtirilgan e'lonlardan qayd etilgan holda amalga oshiriladi.

23. Narxlar to'g'risida ma'lumot har oy Nukus, Toshkent shahri (tanlangan tumanlarda) va viloyatlarning ma'muriy markazlaridan yig'iladi.

24. Yangi uy-joy narxlarining monitoringi uchun hududlarning birlamchi uy-joy bozorida mavjud bo'lgan uy-joy turlarining namunasi tanlab olinadi. Kuzatish uchun tanlangan shaharlarda barcha yangi turar joy binolari namunalari kiritiladi. Agar shaharda tijorat qurilish tashkilotlari tomonidan qurilgan yangi turar joy bo'lmasa, davlat dasturlari doirasida sotiladigan uy-joy kuzatuv tanloviga kiritilishiga yo'l qo'yiladi.

25. Narxlarni ro'yxatga olishda yangi ko'p qavatli uylardagi devor materiallari g'isht, monolit yoki panelli har xil bezaklarga ega bir, ikki, uch, to'rt xonali shinam xonadonlar qamrab olinadi.

Tayyor xonadonlar bu – yashashga to'liq tayyor xonadonlar. Bunday xonadonlar ichki pardoz (devor sirtini qoplash, bo'yoqlash, devor gulqog'ozlarini yopishtirish) ishlari tugatilganligi, pollarni tartibga solinganligi, sanitariya tizimlari va jihozlari, maishiy elektr jihozlari, gaz yoki elektr pechkalari va yopiq eshik bloklari o'rnatilganligi bilan tavsiflanadi.

Yaxshilangan yoki qurib bitkazilgan xonadonlar bu – yashash uchun har xil darajadagi tayyor xonadonlar bo'lib, bunda bezatish bilan bog'liq ishlar bajarilishi kerak.

26. Xonadonning taklif etilayotgan narxi batafsil tavsiflar bilan qayd etiladi, jumladan, uyning tashqi devorlari, joylashgan joyi, materiali, xonalar soni, bezagi, umumiy turar-joy maydoni va oshxona maydoni, qavatlar soni, xonadon qavati, turar joy sinfi, turar-joy kompleksining nomi (agar mavjud bo'lsa).

27. Ikkilamchi bozorda, so'rov davrida o'zgarmagan, tanlangan xususiyatlarga ega (umumiy maydoni, joylashgan o'rni, xonalarning soni, qavati, uyning devor materiali, qurilgan yili) to'liq va to'liqsiz sharoitga ega uy-joylarni qayta sotish narxlari kuzatilishi kerak. Xonadonlarni tanlashda ularning eng ko'p tarqalgan vakil turlari hisobga olinadi.

28. Uy-joy tanlovini shakllantirish tamoyillari quyidagilardan iborat:

vakillik – kuzatuvga kiritilgan xonadon turi uy-joy bozorining umumiy tuzilishida katta ulushni egallaydi va taqdim etilgan turning narx dinamikasini aks ettiradi;

dolzarblik, muntazamlik – tanlangan xonadonning turi talabga ega va uzoq vaqt davomida bozorda bo'lib turibdi.

29. Qulay uy-joylarni qayta sotish narxini kuzatish uchun namunaviy, ko'p qavatli g'ishtli, yaxlit yoki panelli uylardagi bir, ikki, uch, to'rt xonali kvartiralar, qulay bo'lmagan uy-joylar uchun – kommunal sharoitlarning kamida bitta turiga ega bo'lmagan (suv ta'minoti, kanalizatsiya, markaziy isitish, issiq suv) ko'p qavatli uylardagi xonadonlar tanlab olinadi.

30. Ko'rsatkichlarni hisoblashning aniqligi uchun axborotni har xil ko'rinishda nazorat qilish ko'zda tutiladi. Hisob-kitoblarda, haddan tashqari narxlar bo'yicha bitimlar, belgilangan chegaradan oshib ketadigan xonalar va xonalar soni bo'lgan uy-joy sotish bo'yicha bitimlar hisobga olinmaydi.

31. Agar qatlamdagi bitimlar soni kichik yoki nolga teng bo'lsa, ushbu qatlamga narxlar indeksini hisoblash uchun ular shartli ravishda shaharning boshqa qatlamlari yoki boshqa shaharlarning o'xshash qatlamlari uchun narxlarning o'rtacha o'zgarishi asosida hisoblanadi.

3-§. Turli darajadagi jamlanma narxlar indeksini hisoblash uchun ko'rsatkichlarni o'lchash tizimini shakllantirish

32. Narxlar indekslarini shakllantirish uchun hududlar va respublika bo'yicha o'lchov tizimi shakllantiriladi.

Vaznlarni o'lchash tizimi standart tasnifga muvofiq turli xil umumlashtirish darajasi bo'yicha aniqlanadigan uy-joy turlari salmoqlarining yig'indisidir. Undan foydalanib, indikatorlarni eng past darajadan yuqori darajagacha bo'lganlari jamlanadi.

Salmoqlarning tarkibiy qismlari har bir o'rganilayotgan turar joy turining ahamiyatini va uning narxidagi o'zgarishlarni indeksning umumiy qiymatida ta'sirini aks ettiradi.

33. Salmoq vaznlarni shakllantirishda adliya organi tomonidan taqdim etiladigan rasmiylashtirilgan oldi-sotdi shartnomalari soni to'g'risidagi ma'lumotlar asosiy manba bo'lib hisoblanadi.

34. Uy-joy narxlarining statistika kuzatuvlari asosida quyidagi turlar bo'yicha narxlar indekslari shakllantiriladi:

uy-joy bozori;

birlamchi uy-joy bozori;

ikkilamchi uy-joy bozori.

4-§. O'rtacha narxlar va narxlar indekslarini hisoblash

35. Mavjud manbalardan olingan ma'lumotlarga asosanib, uylarni (ko'p xonali uylardagi xonadonlar) sotish bo'yicha bir, ikki, uch va to'rt xonali xonadonlarning o'rtacha narxlari va narxlar indekslari shakllantiriladi.

36. Uy-joy bozorida o'rtacha narxlar va narxlar indekslarini hisoblash Davlat statistika qo'mitasi tomonidan har chorakda amalga oshiriladi.

37. Hududdagi k - turdagi uy-joyning umumiy maydoni 1 kvadrat metrining o'rtacha narxi ushbu turdagi uy-joy obyektlarida kuzatilayotgan narxlardan o'rtacha geometrik birlik sifatida hisoblanadi:

$$\bar{P}_{i(t)}^k = \sqrt[n]{P_1 \times P_2 \times \dots \times P_n}$$

bunda

$\bar{P}_{i(t)}^k$ - t - davrda i - shahardagi k - turdagi uy-joyning o'rtacha narxi;

$P_1 \times P_2 \times \dots \times P_n$ - t - davrdagi k - turdagi uy-joyning narxlarini hisoblash;

n - t - davrdagi k - turdagi uy-joy narxlarining to'plamdagi (qatlamdagi) soni.

38. k - turdagi uy-joyning umumiy maydoni bir kvadrat metrining respublika bo'yicha o'rtacha narxi hisob-kitobi kuzatilayotgan shaharlardagi o'rtacha narxlar va ularning vaznlari tarkibiga asosan quyidagi formula orqali amalga oshiriladi:

$$\overline{P}_{O'ZR(t)}^k = \frac{\sum_{i=1}^n \overline{P}_{i(t)}^k \times \omega_i}{\sum_{i=1}^n \omega_i}$$

bunda

$\overline{P}_{O'ZR(t)}^k$ — t - davrdagi k - turdagi uy-joyning respublika bo'yicha o'rtacha narxi;

$\overline{P}_{i(t)}^k$ — i - shahardagi k - turdagi uy-joyning t - davrdagi o'rtacha narxi;

ω_i — i - shaharning vazni;

n — narxlar soni.

Respublika bo'yicha uy-joylarning o'rtacha narxlarini hisoblash uchun respublika bo'yicha yil davomida sotilgan uy-joylarning qiymat ko'rinishidagi umumiy hajmidagi shaharlarning ulushi hudud uchun vazn bo'lib xizmat qiladi.

Yuqoridagi formulaga o'xshash formuladan uy-joy o'rtacha narxlarini oddiy darajadan yuqoriroq darajaga jamlash uchun foydalaniladi. Ushbu holatda ω_i - i turdagi uy-joyning vazni hisoblanadi.

39. Uy-joy o'rtacha narxlari individual o'rtacha narxlar indeksini hisoblash uchun asos hisoblanadi. Individual (elementar) narxlar indeksi o'rganilayotgan to'plamning (aniq turdagi uy-joyning) bitta elementi narxlari o'zgarishini aks ettiradi.

$$STR_i = \frac{\overline{P}_{(t)}^k}{\overline{P}_{(t-1)}^k}$$

bunda

STR_i — uy-joyning shahar (respublika) bo'yicha t - davrda o'tgan $t-1$ davrga nisbatan narx indeksi;

$\overline{P}_{(t)}^k, \overline{P}_{(t-1)}^k$ — mos ravishda t va $t-1$ davrlarda shahar (respublika) bo'yicha uy-joylarning narxi.

Har bir guruh bo'yicha qisqa muddatli narxlar indeksini hisoblashda yuqoridagiga o'xshash yondashuvdan foydalaniladi.

40. O'tgan yilning dekabr oyiga nisbatan uzoq davrli narx indeksi quyidagi formula bo'yicha hisoblanadi:

$$LTR\ 2_{(t)} = \prod_{m=1}^t STR_{(m)}$$

bunda

$LTR\ 2_{(t)}$ – o‘tgan yilning dekabr oyiga nisbatan joriy (t) oydagi uzoq davrli narx indeksi;

m – oylarning tartib raqami (yanvar uchun – 1, fevral uchun – 2 va h.k.).

O‘tgan yilning dekabr oyiga nisbatan uzoq muddatli narxlar indeksidan tashqari quyidagi uzoq muddatli ko‘rsatkichlar ham shakllantiriladi:

O‘tgan yilning tegishli oyiga nisbatan joriy yilning hisobot oyidagi narxlar indeksleri $LTR\ 3$: (formula barcha darajadagi umumlashtiruvlar uchun mos keladi):

$$LTR\ 3_{(t)} = \frac{LTR\ 1_{t(y)}}{LTR\ 1_{t(y-1)}},$$

bunda

$LTR\ 3_{(t)}$ hisobot yilining (y) joriy oyi (t) uchun o‘tgan yilning mos oyiga (t) nisbatan uzoq muddatli narxlar indeksi ($y-1$);

$LTR\ 1_{t(y)}$ yagona tayanch davr uchun hisoblangan hisobot yilining (y) joriy oyi (t) uchun uzoq muddatli indeksi;

$LTR\ 1_{t(y-1)}$ yagona tayanch davr uchun hisoblangan o‘tgan yilning ($y-1$) mos oyi (t) uchun uzoq muddatli indeksi;

Davrning narxlar indeksi o‘tgan yilning tegishli davriga nisbatan $LTR\ 4$ (formula barcha darajadagi umumlashtiruvlar uchun mos keladi):

$$LTR\ 4_{(t)} = \frac{\sum_{n=1}^t LTR\ 1_{n(y)}}{\sum_{n=1}^t LTR\ 1_{n(y-1)}},$$

bunda

$LTR\ 4_{(t)}$ - o‘tgan yilning mos davriga ($y-1$) nisbatan hisobot yilining (y) yanvar oyidan joriy oyga (t) qadar uzoq muddatli narxlar indeksi;

n - oylarning tartib raqami (yanvar uchun – 1, fevral uchun – 2 va h.k.).

Bundan tashqari, narx indeksleri har chorakda hisobot yilining joriy choragi uchun o‘tgan chorakka va o‘tgan yilning mos choragiga nisbatan ham hisoblanadi. Shu maqsadda quyidagi formulalar qo‘llaniladi:

Hisobot yili joriy choragining narxlar indeksi o'tgan chorakka nisbatan LTR 5 (formula barcha darajadagi umumlashtiruvlar uchun mos keladi):

$$LTR\ 5_{(q)} = \frac{\sum_{m=1}^3 LTR\ 1_{m(q)}}{\sum_{m=1}^3 LTR\ 1_{m(q-1)}}$$

bunda

- $LTR\ 5_{(q)}$ - joriy chorak narx indeksi (q) o'tgan chorakka nisbatan (q-1);
 m - chorak oylarining tartib raqami (birinchi oy uchun – 1, ikkinchi oy uchun – 2, uchinchi oy uchun – 3).

Hisobot yili joriy choragining o'tgan yilning mos choragiga nisbatan narxlar indeksi LTR 6 (formula barcha darajadagi umumlashtiruvlar uchun mos keladi):

$$LTR\ 6_{(q)} = \frac{\sum_{m=1}^3 LTR\ 1_{m(y)}}{\sum_{m=1}^3 LTR\ 1_{m(y-1)}}$$

bunda

- $LTR\ 6_{(q)}$ - o'tgan yilning mos choragiga nisbatan (y-1) hisobot yili (y) joriy chorak narx indeksi (q);
 m - chorak oylarining tartib raqami (birinchi oy uchun – 1, ikkinchi oy uchun – 2, uchinchi oy uchun – 3)..

Bundan tashqari, statistik maqsadlarda quyidagi qo'shimcha diskret narxlar indeksi shakllantiriladi:

hisobot yili joriy choragining bazaviy yilning o'rtacha yillik narxlariga nisbatan narx indeksi LTR 7 (formula barcha darajadagi umumlashtiruvlar uchun mos keladi):

$$LTR\ 7_{(q)} = \frac{\sum_{m=1}^3 LTR\ 1_{m(y)}}{\sum_{n=1}^{12} LTR\ 1_{n(z)}}$$

bunda

- $LTR\ 7_{(q)}$ - bazaviy yilning o'rtacha yillik narxlariga (z) nisbatan hisobot yili (y) joriy choragi narx indeksi (q);
 $LTR\ 1_{(y)}$ - yagona bazaviy davr uchun hisoblangan hisobot yilining uzoq muddatli indeksi (y);
 $LTR\ 1_{(z)}$ - yagona bazaviy davr uchun hisoblangan bazaviy yilining uzoq muddatli indeksi (z);
 m - chorakdagi oyning tartib raqami (1- chi chorakning birinchi oyi, 2- chi ikkinchi oyi va 3- chi uchinchi oyi uchun).

n - bazaviy yil oyining tartib raqami (1-yanvar, 2-fevral..., 12-dekabr)

hisobot yili joriy choragining hisobot yilining o‘rtacha yillik narxlariga nisbatan narx indeksi – $LTR 8$ (formula barcha darajadagi umumlashtirish uchun mos keladi):

$$LTR 8_{(q)} = \frac{\sum_{m=1}^3 LTR 1_{m(y)}}{\sum_{n=1}^{12} LTR 1_{n(y)}}$$

bunda

$LTR 8_{(q)}$ - joriy yilning o‘rtacha yillik narxlariga (y) nisbatan hisobot yili (y) joriy choragi narx indeksi (q);

m - chorakdagi oyning tartib raqami (1- chi chorakning birinchi oyi, 2- chi ikkinchi oyi va 3- chi uchinchi oyi uchun).

n - bazaviy yil oyining tartib raqami (1-yanvar, 2-fevral..., 12-dekabr)

hisobot yili joriy oyining bazaviy yilning o‘rtacha yillik narxlariga nisbatan narx indeksi – $LTR 9$ (formula barcha darajadagi umumlashtirish uchun mos keladi):

$$LTR 9_{(t)} = \frac{LTR 1_{t(y)}}{\sum_{n=1}^{12} LTR 1_{n(z)}}$$

bunda

$LTR 9_{(t)}$ - bazaviy yilning o‘rtacha yillik narxlariga (z) nisbatan hisobot yili (y) joriy oyidagi narx indeksi (t);

n - bazaviy yil oyining tartib raqami (1-yanvar, 2-fevral..., 12-dekabr)

hisobot yili joriy oyining hisobot yilining o‘rtacha yillik narxlariga nisbatan narx indeksi – $LTR 10$ (formula barcha darajadagi umumlashtirish uchun mos keladi):

$$LTR 10_{(t)} = \frac{LTR 1_{t(y)}}{\sum_{n=1}^{12} LTR 1_{n(y)}}$$

bunda

$LTR 10_{(t)}$ - hisobot yilining o‘rtacha yillik narxlariga (y) nisbatan hisobot yili (y) joriy oyidagi narx indeksi (t);

n - oyning tartib raqami (1-yanvar, 2-fevral..., 12-dekabr)

Hisobot yilining joriy choragi va joriy oyining hisobot yilining oʻrtacha yillik narxlariga narxlar indeksi (*LTR* 8 va *LTR* 10) hisobot yili oxirida dekabr oyi uchun narxlar indeksi hisob-kitoblari tugaganidan soʻng shakllantiriladi. Indeksni shakllantirish har bir chorak (*LTR* 8) va oy uchun (*LTR* 10) retrospektiv holda amalga oshiriladi.

4-bob. Yakuniy qoidalar

41. Narxlar darajasi va ularning oʻzgarishi toʻgʻrisidagi maʼlumotlar ularning respublika iqtisodiyotiga taʼsirini baholash uchun statistik tahlil qilishda, shuningdek, mamlakatda uy-joy koʻchmas mulk bozorida shakllangan joriy holatni baholashda foydalanilishi mumkin.

42. Nashrlar va rasmiy xabarlarda narxlar indeksleri toʻgʻrisidagi maʼlumotlar verguldan keyin bitta oʻnlik belgi bilan joylashtiriladi.

Foydalanilgan manbalar roʻyxati:

1. “Uy-joy narxleri indeksi boʻyicha qoʻllanma” XMT, XVJ, Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti, Yevrostat, Yevropa iqtisodiy kommissiyasi va Jahon banki tomonidan ishlab chiqilgan, 2013- y.

2. “Choraklik milliy hisoblar boʻyicha qoʻllanma” 2017- yildagi nashr, Xalqaro valyuta jamgʻarmasi – 2018- y.

3. “Oʻzbekiston. Uy-joy narxleri indeksi boʻyicha missiya hisoboti (2021- yil 29- noyabr – 3- dekabr). Texnik hisobot” R. Layons, 2021- yil dekabr;

4. “Turar-joy binolari umumiy maydonining bir kvadrat metr oʻrtacha qiymatlarni va uy-joy bozorida oʻzgarishida narx indekslarini hisoblash boʻyicha uslubiy nizom”, Belarus Respublikasi Milliy statistika qoʻmitasining 24.05.2021- yildagi 17- son qarori bilan tasdiqlangan.

(<https://www.belstat.gov.by/metodologiya/metodiki-po-formirovaniyu-i-raschetu-statistichesk/>);